

Kazlų Rūdos ir jos apylinkių gyventojų pravardės

Ona Aleknavičienė

Lietuvių kalbos institutas

1. Įvadas: istorinis žvilgsnis į pravardes

Pravardės – tai neoficialūs asmenvardžiai, apibūdinantys žmones pagal įvairias jų ypatybes: išvaizdą, būdą, gyvenamąją vietą, darbą, kalbą, pomėgį, šeiminių padėčių ir kitas¹. Pravardę, kaip ir pavardę, gali turėti visi šeimos nariai, ji gali būti paveldima iš kartos į kartą. Tiek vienu, tiek kitų paskirtis panaši – įvardyti žmogų. Pravardė nuo tikrosios pavardės labiausiai skiriasi neoficialumu – tai dokumentuose nerašomas, oficialiai neįteisintas, tik aplinkinių sugalvotas ir trumpesniam ar ilgesniam laikui prigijęs asmenvardis.

1.1. Istoriniai asmenvardžių tyrimai rodo, kad iš pravardžių yra kilę daug lietuvių pavardžių². Lietuvoje nemažai valstiečius įvardijančių pravardinių asmenvardžių į dokumentus plūstelėjo jau XVI amžiuje. Kai vien vardo ėmė nebepakakti ir atsirado poreikis įvardyti žmones dviem asmenvardžiais, dokumentuose pirmiausia imta rašyti vardą, o paskui pridėti antrą narį, turintį atlikti pavardės funkciją. Tas antrasis narys dažniausiai būdavo arba patronimas³, arba pravardinės kilmės asmenvardis, nusakantis amatą, gyvenamąją vietą, kilmę, išvaizdos ar būdo bruožą. Dvinaris asmens įvardijimas panašiai formavosi ir XVII–XVIII amžiuje, todėl tiriant lietuvių pavardžių susidarymą, neišvengiamai minimos ir pravardės⁴. Vitalijos Maciejauskienės duomenimis, dvinario įvardijimo modelis *vardas + pravardė* buvo antras pagal dažnumą po modelio *vardas + patronimas*⁵.

Pravardžių virtimas pavardėmis būdingas daugeliui Europos tautų. Šie neoficialūs asmenvardžiai čia irgi tapo vienu gausiausių pavardžių šaltinių⁶. Taigi pravardės turi dar ilgesnę istoriją negu tikrosios pavardės. Dabartinių pravardžių atsiradimas ir funkcionavimas visuomenėje iš dalies kartoja tuos įvardijimo procesus, kurie vyko pavardžių susidarymo laikotarpiu. Dėl to pravardes, kaip antroponimijos dalį, greta vardų ir pavardžių tiria onomastikos mokslo šaka antroponimika.

1.2. Pravardės ne tik papildomai įvardija žmones, bet, skirtingai nuo pavardžių, juos dar ir apibūdina, individualizuoja. Jose neretai atsispindi kokia nors fizinė ar būdo ypatybė, veikla, gyvenamoji vieta, nuolat kartojamas žodis, pomėgis ar kitas tik jam būdingas bruožas. Pravardės paprastai duodamos pagal kitiems neįprastą, visam kolektyvui nebūdingą, nenorminį bruožą. Jos dažniausiai pabrėžia netipiskus ir net-

¹ Aleksandras Vanagas, *Pravardės, Lietuvių kalbos enciklopedija*, parengė Kazys Morkūnas, redagavo Vytautas Ambrazas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1999, p. 494–495.

² Vitalija Maciejauskienė, *Lietuvių pavardžių susidarymas*, Vilnius: Mokslas, 1991, p. 229.

³ *Patronimu* čia vadinamas bet koks vedinys iš tėvo asmenvardžio: vardo, pavardės, pravardės, slapyvardžio.

⁴ Maciejauskienė 1991; Zigmantas Zinkevičius, *Lietuvių antroponimika*, Vilnius: Mokslas, 1977; Aleksandras Vanagas, *Mūsų vardai ir pavardės*, Vilnius: Mokslas, 1982.

⁵ Maciejauskienė 1991, p. 228–229, 237, 242–243.

⁶ Adolf Bach, *Deutsche Namenkunde 1*, Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag, 1981; *Das grosse Buch der Familiennamen*, hrsg. von Horst Naumann, Neudamm/Th.: Falken, 1994; Wolfgang Fleischer, *Die deutschen Personennamen. Geschichte, Bildung und Bedeutung*, Berlin: Akademie-Verlag, 1964.

gi nepageidautinus bruožus, taip parodydamos ir požiūrį į „netinkamą“ išvaizdą, būdą, elgesį, kalbą, atspindėdamos tam tikrus reikalavimus, kuriuos bendruomenė kelia žmogui. Pravardžių kūrimas – emocionali kalbinės visuomenės reakcija į stimulią, turinti socialinės kontrolės paskirtį. Duodama pravardę visuomenė tarsi kontroliuoja savo narius ir neatitinkančius reikalavimų paženkliną kandesne ar švelnesne pravarde. Pavadinant žeminančiu vardu kartais stengiamasi nuteikti kitus prieš pravardžiuojamąjį, patraukti pašnekovą į savo pusę⁷.

Pravardės, panašiai kaip keiksmazodžiai, yra ir žodinės agresijos išraiška, atsirandanti kaip reakcija į frustracinę situaciją. Jomis sublimuojamas dėl įvairių priežasčių (nesėkmių, nusivylimo, silpnumo) kilęs nepasitenkinimas savimi bei kitais ir susikaupęs pyktis⁸. Tačiau duodant pravardę paprastai nesiekama žmogaus atstumti – ji kaip tik rodo, kad pravardžiuojamasis yra to paties kolektyvo narys, savas žmogus. Juk pravardžiuojami tikrai pažįstami žmonės, o atsitiktinai atklydę ir su kitais jokių ryšių neturintys pravardžių negauna.

Pilypas Ruigys rankraštiniame traktate *Meletema, è re ipsa, Autoribus variis, atq[ue] experientia, sistens Lingvam Lituanicam [...] à Philippo Ruhigio, Insterb. Prusso [...]* ⁹ (parašytas lotyniškai apie 1735 metus), kalbėdamas apie lietuvių kalbos turtingumą, gausų perkeltinės reikšmės žodžių vartojimą, pridūrė: „O kokie šmaikštūs lietuvininkai pramanyi pajuokiančių ir pašiepiančių pravardžių“¹⁰. Jo amžininkas Kristijonas Donelaitis *Metuose* pavartojo žodį *pravardis*, kuris reiškia išgalvotą asmenvardį, ir pateikė du pavyzdžius: „Vieną jų baudžiauninkai Pelėda vadina, / o kitam per pravardį jie praminė Slunkium“¹¹. Donelaitis dalį savo personažų taip pat pavadino pravardiniais asmenvardžiais: be jau minėtų *Slunkiaus* ir *Pelėdos*, plg. dar *Bleberis*, *Blėkius*, *Daukkalba*, *Durakas*, *Didvyžis*, *Paikius*, *Paikžentis*, *Plyckius*, *Susukatė*, *Šlapjurgis*, *Vauškus*, *Kairiukas*, *Klišis*, *Kurpiūnas*, *Žnairiukas* ir kt.¹² Lietuvių išradinumą prikeriant pravardes ir šitaip pažymint geras arba blogas savo kaimynų savybes pabrėžė ir Liudvikas Rėza. Jis atkreipė dėmesį į tai, kad ilgainiui tokios pravardės neretai pakeičia tikrąsias pavardes¹³. Tad šie XVIII–XIX amžiaus pavyzdžiai bei jų komentarai liudija, kad lietuviai, duodami pravardes, iš tiesų turėjo polinkį reaguoti į nepageidaujamas asmens bruožus ir taip kontroliuoti elgesį, išvaizdą, kalbą.

Vakarų Europos valstybių istorijos šaltiniai rodo, kad nemažai pašaipių pravardžių yra turėję skandinavai, vokiečiai, romėnai, nedaug anglai. Jos visur gana anksti tapo paveldimos ir virto pavardėmis. Klasikiniais laikais romėnai

⁷ Alvydas Butkus, *Lietuvių pravardės*, Kaunas: AESTI, 1995, p. 23–25.

⁸ Butkus 1995, p. 24; Herbert Pfeifer, *Das große Schimpfwörterbuch*, München: Wilhelm Heyne Verlag, 1996, p. 497.

⁹ Šis lotyniškas traktatas, pradėtas rašyti apie 1708 metus, vėliau buvo pertvarkytas, papildytas ir galutinai suredaguotas apie 1735-uosius, tačiau liko nespausdintas. Jo faksimilė, perrašas ir vertimas į lietuvių kalbą paskelbti knygoje: Pilypas Ruigys, *Lietuvių kalbos kilmės, būdo ir savybių tyrinėjimas*, parengė Vytautas Jurgutis ir Valerija Vilnonytė, vertė Vytautas Jurgutis ir Kazys Eigminas, Vilnius: Vaga, 1986.

¹⁰ Ruigys 1986, p. 305, 247, 353: „Quemadmodum scommaticis cognominibus homines gravandi rationem callent Lituani“.

¹¹ Kristijonas Donelaitis, *Raštai*, Vilnius: Vaga, 1977, p. 203. Tai „Rudens gėrybių“ 594–595 eil. Plg. dar *Metų* fragmento „Pričkaus pasaka apie lietuvišką svodbę“ 8–9 eil.: „Vieną visas kiems tyčioms vadindavęs Slunkium, / O kitam per pravardį Pelėda pramanęs“.

¹² Jonas Kabelka, *Kristijono Donelaičio raštų leksika*, Vilnius: Mintis, 1964, p. 270–272.

¹³ Ludwig Jedimin Rhesa, *Das Jahr in vier Gesängen, ein ländliches Epos aus dem Lithauischen des Christian Donalaitis, genannt Donalitus*, Königsberg: Königliche Hartungsche Hofbuchdruckerei, 1818, p. 155.

turėdavo tris asmenvardžius: vardą (*praenomen*), giminės vardą, arba pavardę (*nomen gentile*), ir prievardį, arba pravardę (*cognomen*). Jų pravardės negailestingai primindavo koki fizinį ar dvasinį žmogaus trūkumą, pvz., *Flaccus* (Horacijus) – *Nulėpaušis*; *Naso* (Ovidijus) – *Didžianosis*; *Plautus* – *Plokščiapėdis*; *Brutus* – *Kvailys* ir pan. Graikai prie vardo pridurdavo tėvo vardo kilmininką ir gimtojo miesto pavadinimą¹⁴. Vokietijoje pašaipios pravardės ypač plito XV–XVI amžiuje. Visose šalyse jas lydėdavo turtingos istorijos, o dažnumu jos nusileisdavo tik pravardėms, duotoms pagal kilmę ir amatą¹⁵.

1.3. Jeigu lietuviai pavardžių susidarymo laikotarpiu nebūtų buvę įvardyti pravardėmis, šiandien turėtume palyginti nedaug lietuviškos kilmės pavardžių¹⁶. Mat po Lietuvos krikšto ėmus plisti dvinariam asmens įvardijimui, šalia tautinio vardo imta dėti krikščionišką nelietuvišką vardą. Tokie svetimės kilmės asmenvardžiai, ateidami iš įvairių kalbų, smarkiai kito ir įgavo kalbų tarpininkų (dažniausiai slavų) požymių. Tuo tarpu pavardės, atsiradusios iš pavardžių, kilmės požiūriu lietuviškesnės – jos kilusios iš gyvūnų, augalų, amato, tautybės pavadinimų, taip pat gyvenamąją vietą, fizines ypatybes, žmogaus būdą, turtinę ir šeiminę padėtį nusakančių žodžių, o kartais net iš veiksmazodžių, būdvardžių ir ištiktukų. Antai XVI amžiaus antroje pusėje Kauno mieste dauguma (74%) lietuviškos kilmės asmenvardžių susidarė iš pavardžių, pvz., *Balčius*, *Braidys*, *Burbažentis*, *Juodis*, *Kairys*, *Kimeklis*, *Kirmėlis*, *Kojelė*, *Kuprelis*, *Laužius*, *Meil(i)us*, *Oželis*, *Pilvelis*, *Plikažentis*, *Rudis*, *Račius*, *Saldžius*, *Sausakojis*, *Savaduonis*, *Smilgius*, *Spalis*, *Sprindis*, *Stirta*, *Trumpa(s)*, *Voverėlė* ir kt.¹⁷ Dauguma šių pravardinių asmenvardžių vėliau tapo paveldimi ir virto pavardėmis, jos funkcionuoja ir dabartiniame lietuvių vardyne¹⁸. XVII amžiaus pirmoje pusėje pravardinės kilmės antroponimų Kaune dar padaugėjo: jie sudarė 81% lietuviškos kilmės asmenvardžių¹⁹. XVII amžiaus pradžioje vilniečiai taip pat turėjo daug pravardinės kilmės asmenvardžių²⁰.

Iš pavardžių kažkada atsirado ir tokios Kazlų Rūdės savivaldybės gyventojų pavardės kaip *Auksakis*, *Aukselis*, *Aukštakalnis*, *Avietynas*, *Ažuolaitis*, *Balčiūnas*, *Baltūsis*, *Baltulis*, *Bepirštis*, *Beržinis*, *Bumbulis*, *Dailidė*, *Degutis*, *Didvalis*, *Draugelis*, *Galinis*, *Juodis*, *Juodišius*, *Juodsnukis*, *Juodviršis*, *Kailius*, *Kairys*, *Karvelis*, *Katilius*, *Laukaitis*, *Mažylis*, *Miškinis*, *Naujokas*, *Naudžius*, *Pabalys*, *Pupius*, *Rudys*, *Seniūnas*, *Serbenta*, *Smailys*, *Totorius*, *Užkuraitis*, *Žemaitis*, *Žolynas* ir kitos.

1.4. Įvairiuose Lietuvos etnografiniuose regionuose – Aukštaitijoje, Vidurio Lietuvoje, Dzūkijoje, Užnemunėje ir Žemaitijoje – pravardės nevienodos. Dažniausias aukštaitiškų ir dzūkiškų pavardžių motyvas yra giminystė, o žemaitiškų, Užnemunės ir Vidurio Lietuvos – fizinės žmogaus ypatybės; taigi einant į vakarus gimininių pavardžių mažėja²¹. Dėl šios priežasties įdomu visapusiškai išnagrinėti vienos savivaldybės pravardes ir pažiūrėti, ar jos turi kokių vartosenos ir sandaros ypatumų. Atskirų bendruomenių pavardžių analizė gali duoti nemažai medžiagos ir etninės kultūros, psichologijos, sociolingvistikos tyrėjams.

¹⁴ *Antikos žodynas*, Vilnius: Alma littera, 1998, p. 57–58.

¹⁵ Plg. Bach 1981, p. 72–73, 91.

¹⁶ Maciejauskienė 1991, p. 229.

¹⁷ Alma Ragauskaitė, XVI a. II pusės Kauno miestiečių lietuviškos kilmės asmenvardžiai, *Acta linguistica Lithuanica* XLI, 1999, p. 152–155.

¹⁸ Plg. *Lietuvių pavardžių žodynas* 1–2, sudarė Aleksandras Vanagas, Vitalija Maciejauskienė, Marija Razmukaitė, Vilnius: Mokslas, 1985–1989.

¹⁹ Alma Ragauskaitė, XVII a. pirmosios pusės Kauno miestiečių asmenvardžių kilmė, *Acta linguistica Lithuanica* XLIII, 2000, p. 99.

²⁰ Zinkevičius 1977, p. 231.

²¹ Butkus 1995, p. 30.

1.5. Šiame straipsnyje apžvelgiamos buvusiam Kazlų Rūdos valsčiui priklausiusiuose kaimuose ir pačiame miestelyje gyvenusių ir gyvenančių žmonių pravadės: jų rinkimas, atsiradimo priežastys ir motyvai, o pabaigoje nustatoma, kokie bruožai gyventojams tipiški, o kokie netipiški. Atsižvelgiant į tai, kad pravadė pačiam pravadžiuojamajam mažiausiai reikalinga, stengiamasi neminėti tikrųjų pavardžių, nebent tik tada, kai pavardė dėl asociacijų su koku nors daiktu ar reiškiniu yra tapusi pravadės motyvu arba virtusi neatskiriama pravadės dalimi.

2. Kazlų Rūdos gyventojų pravadžių rinkimas

Lietuvoje intensyviai pravadės rinkti pradėta nuo 1976 metų, kai buvo surengta pirmoji vardyno ekspedicija į Širvintų rajoną, vėliau ir į kitus rajonus. Ekspedicijų dalyvių užrašyta medžiaga dabar saugoma Lietuvių kalbos instituto Vardyno skyriaus fonduose. Deja, Kazlų Rūdojė tokios ekspedicijos nebuvo ir duomenų Vardyno kartotekoje labai mažai. Sakykim, iš Taurėgnų apylinkių (Utenės r.) yra apie 670 kortelių, o iš Kazlų Rūdos tik apie 20 (jas 1980 ir 1981 metais užrašė L. Giedraitytė, R. Grinkevičiūtė ir V. Puskunigytė). Iš Lietuvių kalbos instituto Vardyno skyriaus kartotekos imti duomenys šiame straipsnyje žymimi santrumpa *LKI*.

Į Alvydo Butkaus knygą *Lietuvių pravadės* (1995) iš Kazlų Rūdos ir apylinkių tėra įtraukta tik apie 20 pravadžių. Šios knygos autorius rėmėsi ir 1980 bei 1981 metais užrašytais pravadėmis, esančiomis Lietuvių kalbos instituto Vardyno skyriaus kartotekoje. Pravadžių geografija jo knygoje nurodoma buvusios apylinkės tikslumu (*KzR, Bgt, Jnk*). Iš jos imtos pravadės pateikiamos su santrumpa *LP*.

Nemažai pravadžių (apie 110 vienetų) prieš du dešimtmečius yra surinkusi Višakio Rūdės mokytoja Ona Arminienė. Daugiausia jų pateikė Ona Meškerevičienė, Benjaminas Arminas ir Adelė Einorienė iš Višakio Rūdos, Teofilė Paplauskienė, Natalija Dainelienė ir Bronė Plikaitienė iš Kardokų, Juozas Dainelis ir Adelė Kamaitienė iš Vandėnių, Motiejus Pupius iš Ardžijauskų, Pranas Andruškevičius iš Beržiniškės ir kiti. Mokytoja Arminienė maloniai leido pravadėmis pasinaudoti ir šio straipsnio autorei (jos žymimos santrumpa *OA*).

Pravadės užrašinės ir 2000 metų rugpjūtį „Versmės“ leidyklos organizuotoje kraštotyros ekspedicijoje, kurioje kaupia medžiaga monografijai apie Kazlų Rūdos valsčių. Ekspedicijai vadovavo dr. Anelė Vosyliūtė. Užrašyta pravadžių pačioje Kazlų Rūdoje, taip pat Ažuolų Būdojė, Višakio Rūdojė, Bagótojoje, Aguřkiškėje, Vandėniuose ir kituose kaimuose (jos žymimos santrumpa *VE*).

Nemažai pravadžių (apie 140 vienetų) 2002 metų pavasarį, straipsnio autorės paprašyti, surinko Plūtiškių vidurinės mokyklos moksleiviai, vadovaujami lietuvių kalbos ir literatūros mokytojų. Jų surinktos pravadės pateikiamos su santrumpa *PIM*.

Palyginus naujai užrašytas pravadės su seniau užfiksuotomis, paaiškėjo, kad dauguma kartojasi. Vadinasi, daugiau nei prieš du dešimtmečius gyvavusios pravadės vartojamos ar prisimenamos dar ir dabar.

3. Pravardžių atsiradimo priežastys

Kazlų Rūdos gyventojų pravardžių atsiradimo priežastys dvejopos: 1) **objektyvios** (onomastinės) ir 2) **subjektyvios** (psichologinės).

3.1. Pravardžių ypač prireikia tada, kai tam tikroje teritorijoje gyvena daug bendrapavardžių, o neretai dar ir bendravardžių. Kazlų Rūdos miestelyje ir aplinkiniuose kaimuose kai kurios pavardės gana dažnos. Antai Agurkiškėje gyvena ar gyvena keli Jaskevičiai, Tamaliūnai, Naudžiai, Liudvinavičiai, Gerūliškių kaime bent dveji Jankauskai, Ardziejuskų kaime dveji Raulinaičiai, Bagotojoje dveji Paulaičiai, Matulaičiai, apie Ažuolų Būdą keli Valaičiai, Degučiai ir pan.

Šie faktai rodo, kad turimų oficialių asmenvardžių – vardo ir pavardės – nepakanka žmonėms identifikuoti. Bendraujant susidaro sunkumų, kaip atskirti vienus nuo kitų. Vardai juk irgi dažnai kartojasi. Tik papildomas asmens nusakymas gali padėti išvengti ilgo aiškinimosi, apie kurį žmogų iš tikrųjų kalbama. Taip atsiranda poreikis duoti dar vieną asmenvardį. Pravardė tokiais atvejais pasidaro parankesnė už vardą ir tikrąją pavardę.

Kai kurios pavardės būna tokios įprastos, kad žmonės mano, jog tai pavardės. Antai Maliėjiškės kaime mums pasakojo, kad vieną iš Stankevičių visi vadindavo *Klusū* arba *Klosū*, o tikrąją pavardę sužinojo tik sovietmečiu, kai buvo sukurtas kolūkis ir viešose vietose valdžia žmones pradėjo vadinti pavardėmis.

Nemažai pravardžių Kazlų Rūdos apylinkėse duota asmenims, atsikėlusiems iš kitur. Mat vietiniai iš pradžių dar nežino tikrųjų pavardžių, o įvardyti naująjį gyventoją reikia. Šitos pavardės dažniausiai nenusako atvykėlio kilmės vietos, nes jos žmonės iš pradžių dar irgi nežino, plg. *Snāpas // Snapēlis // Garnasnāpis OA VŠR; Dāktaras OA VŠR; Ponjūtė OA VŠR; Plīkis VE Agurkiškė* ir kt. Gaudamas pavardę, atvykėlis tarsi tampa bendruomenės nariu. Mat jis jau turi ryšių su aplinkiniais. Tokių pravardžių atsiradimo priežastis irgi onomastinė – įvardijimas sukeltas praktinio poreikio susikalbėti, susitarti.

Dėl objektyvių priežasčių atsiradusios pavardės dažniau būna stilistiškai neutralesnės nei duotos dėl subjektyvių priežasčių.

3.2. Kazlų Rūdos apylinkėse yra nemažai pravardžių, nulemtų subjektyvių psichologinių priežasčių. Pavardėmis pabrėžiamas koks nors išskirtinis požymis, reta, visam kolektyvui nebūdinga ypatybė, į kurią aplinkiniai jau būna atkreipę dėmesį. Tad pravardėje tarsi užfiksuojamas „nenorminis“ bruožas²². Į nukrypimą nuo normos kartais žiūrima šiek tiek priešiška, dėl to dalis pravardžių kandokos, ypač duotos dėl būdo, išvaizdos, veiklos. Gana ironiškos pavardės dėl fiziologinių poreikių nesuvaldymo, vogimo, nesąžiningumo. Taigi tokios pavardės ir čia tarsi atlieka socialinę kontrolę. Tačiau dauguma Kazlų Rūdos ir apylinkių gyventojų pravardžių nėra itin piktos, užgaulios ar vulgarios.

Jau minėta, kad nemažai pašaipių pravardžių yra turėję skandinavai, vokiečiai, romėnai, nedaug anglai. Dėl psichologinių priežasčių atsiradusios pavardės dažniausiai tropinės, ryškiai konotuosios. Išskirtinė žmogaus ypatybė gretinama su kokios nors realijos ypatybe.

²²Butkus 1995, p. 23–25, 120–124.

4. Pravardžių motyvai

Pravardžių parinkimo priežastys, nulemiančios jų sandarą ar apeliatyvinę reikšmę, vadinamos *onomastine motyvacija*²³. Prielaidos bendriniam žodžiui virsti pravardėmis būna kokios nors asociacijos. Pravardės paprastai turi autentišką motyvaciją ir, skirtingai nuo vardų ir pavardžių, tos motyvacijos nereikia rekonstruoti pagal vidinę sandarą – ją tereikia išklausti iš vietinių gyventojų. Tačiau motyvus informantai kartais nusako labai nevienodai, ypač tada, kai pagrindą pravardei atsirasti būna davęs koks nors senas įvykis ar nuotykis.

Pravardžių, turinčių ilgą istoriją, Kazlų Rūdoje ir aplinkiniuose kaimuose nemažai. Kai kurių motyvas siekia XIX amžiaus pabaigą ir XX pradžią: jis susijęs su knygų platinimu spaudos draudimo metais, revoliucija Rusijoje. Antai knygnešys Petras Šeškevičius (gimęs 1861 metais Kazliškių kaime, miręs 1945 metais), eidamas į Tilžę knygų ir turėdamas nuolat slapstytis nuo žandarų („zemškių“), buvo susigalvojęs du slapyvardžius: *Beržinis* ir *Béržininkas*²⁴. Antrasis prigijo ir ilgainiui virto pravarde. Nepriklausomos Lietuvos laikais Šeškevičius savo namelyje ant Višakio kranto turėjo knygų krautuvėlę, pardavinėdavo vadovėlius, sąsiuvinius, pieštukus, rašalą. Jei kas paklausdavo: „Kur pirka knyga?“, žmonės atsakydavo: „Pas Beržininką“. Taigi Šeškevičių ir vėliau vadindavo ne pavarde, o iš slapyvardžio kilusia pravarde. O štai pravardė *Bolševikas* prilipo žmogui, 1917 metus praleidusiam Rusijoje. Į Lietuvą jis grįžo revoliucingai nusiteikęs, pasakojo apie revoliuciją, bolševikus, nėjo į bažnyčią. Pravardę gavo ne tik jis, bet ir žmona – ji tapo *Bolševikiene*, o dukterys – *Bolševikūtemis* OA VŠR.

Užrašyta pravardžių, atsiradusių veikiausiai tarp Pirmojo ir Antrojo pasaulinio karo. Tai rodo realijos, su kuriomis siejasi įvardijimas (pvz., ūkininkas kerta rugius, piemenukas gano gyvulius, savanoris gauna žemės) ir nuorodos, kad taip buvo vadinamas senelis ar net prosenelis. Kai kurių motyvų žmonės nebepprisimena. Jie perpasakojami iš kartos į kartą, per ilgą laiką pakinta, įgauna antrinę motyvaciją arba būna visai užmirštami (pravardės su nežinomais motyvais straipsnyje žymimos raide *n*). Yra pravardžių, atsiradusių visai neseniai. Tai rodo šių dienų realijos, tapusios pravardžių motyvais: *Makdonaldo Sumuštinis f* labai stora PIM Jiėstrakis; *Budulis* labai įtikinamai moka pavaizduoti televizijos laidos veikėją Budulį PIM Plutiškės; *Fumito* elgiasi ir šneka panašiai kaip televizijos laidos vedėjas japonas Fumito PIM Plutiškės.

Pravardės dažnai būna nulėmęs ne vienas motyvas: jei žmogus įvardijamas dėl išvaizdos, tai paprastai prisideda dar ir koks nors būdo ar kalbėsenos bruožas. Antai pravardė *Čirškus // Čičirikas* OA VŠR duota nedidelio ūgio, smulkiam žmogui, turėjusiam dar ir silpną, ploną balsą. Jo kalbėjimas primindavo čirškimą. Karo metais į Višakio Rūdą buvo atvykusi ir gyveno moteris, kuri būdavo gražiai apsirengusi, visada vaikščiodavo su skrybėle ir skėčiu, o kitas moteris vadindavo *poniomis*, dėl to ją pačią praminė *Ponytė* OA VŠR. Mažas, storas ir linksmo būdo žmogus vadinamas *Karlsonu* PIM Jiėstrakis, tamsaus gymio ir mėgstantis būti prie vandens – *Piratū* PIM Plutiškės ir pan. Dėl tokio motyvų kompleksiško jį reikia priskirti kelioms pravardžių grupėms.

²³ Butkus 1995, p. 25.

²⁴ Apie Petrą Šeškevičių ir dar du Višakio Rūdos knygnešius – Antaną Mockaitį-Mockų ir Bukauską, spaudos draudimo metais iš Prūsijos nešusius lietuviškas knygas bei laikraščius, rašė Ona Armienė straipsnyje „Knygnešiai“, *Sugrįžimai. Marijampoliečių bendrijos laikraštis*, Nr. 10, 1993, birželis.

Tas pats žmogus kartais turi net kelias pravardes, plg. *Pūkas // Pūkėlis // Šepetys* (nedidelis, išdžiūvęs žmogelis, mėgsta išgerti; kai eina išgėręs, tai atrodo lengvas, plaukai pasišiaušę, taigi panašus į pūką; be to, dažnai vaikšto nesiskutęs, dėl to vadinamas dar ir *Šėpečiu*) OA VŠR. Trys pravardės *Žydas // Mōckažydis // Vėjavaikis* OA VŠR duotos tamsiaplaukiui, tamsiaveidžiui, pritinginčiam, niekur ilgiau nepadirbančiam žmogui. Toks laikomas nerimtu, vėjavaikiu.

Dalis pravardžių jau paveldimos – jomis vadinami ne tik vaikai, bet ir vaikiai. Iš paveldimų minėtina pravardė *Tuřkas* PIM Plutiškės. Jos motyvas nežinomas, pravardė perduodama iš kartos į kartą. Ona Arminienė iš Kardokų kaime gyvenusios M. Baltrušaitytės užrašiusi, kad Jurgio Ardzijausko prosenelis buvęs batsiuovys. Jį visi vadinę *Šiaučiūmi*. Jurgio senelis, tėvas ir jis pats iš pradžių būdavo *Šiaučiūkai*, o kai suaugdavo ir tapdavo tėvais – *Šiaučiai*. Jurgio žmona *Šiaučiuvienė*, o jo vaikai taip pat *Šiaučiūkai*. Netgi ta vieta, kur buvo jų sodyba, vadinama *Šiaučynė*. Taigi ši pravardė atlieka pavardės funkciją: 1) įvardija žmogų; 2) ją turi visi šeimos nariai; 3) paveldi jau kelinta karta. Tokios pravardės nuo pavardžių tesiskiria tik neoficialumu ir jei nebūtų priimti vardų ir pavardžių vartojimą reglamentuojantys dokumentai, dalis pravardžių ir dabar taptų pavardėmis.

Pravardės individualizuoja žmones nusakydamos kokią nors išskirtinę ypatybę. Tos ypatybės labai įvairios: 1) fizinės; 2) giminystės ryšiai; 3) veikla; 4) kalbėsena ir kalbos turinys; 5) būdas; 6) gyvenamoji vieta; 7) kilmė ir tautybė; 8) asmenvardžio keliamos asociacijos. Ne visos pravardės vienodai informatyvios. Nemažai informacijos tiek apie patį žmogų, tiek apie pravardes kuriantį kolektyvą teikia pravardės, duodamos pagal išvaizdą, būdą, gyvenamąją vietą, kalbėsena ir kalbos turinį.

4.1. Gimininės pravardės

Gimininės pravardės nusako asmens priklausymą šeimai ir apibūdina jo šeiminei padėtį. Alvydo Butkaus duomenimis, tokių pravardžių ypač daug Dzūkijoje ir Aukštaitijoje: čia jos sudaro atitinkamai apie 33% ir 27% visų regiono pravardžių. Užnemunėje jų yra apie 15%, Vidurio Lietuvoje – 11%, o Žemaitijoje – tik apie 6% visų pravardžių²⁵. Ten, kur daug gimininių pravardžių, mažiau yra fizinės ypatybės nusakančių. Gimininės pravardės skirstomos į **patronimines** ir **santuokines**.

Visoje Lietuvoje patroniminės pravardės, padarytos iš tėvo, senelio ar motinos asmenvardžio, sudaro 93% visų gimininių pravardžių. Daug mažiau randama santuokinių pravardžių, t. y. žento (užkurio), marčios įvardijimo pagal ūkio šeimnininką (6% visų gimininių pravardžių)²⁶.

Kaip minėta, iš patronimų Lietuvoje yra atsiradę daugiausia pavardžių: Maciejauskienės duomenimis, jau XVI amžiaus antroje pusėje dokumentuose įvardijimas vardu ir patronimu sudarė 80% visų dvinarinio įvardijimo atvejų. Šis modelis tebevyravo ir XVII amžiuje; XVIII amžiuje – pavardžių stabilizavimosi laikotarpiu – imama atsakyti patroniminių priesagų²⁷. Daugelyje kitų Europos šalių taip pat įprasta pavadinti vaikus pagal tėvą pridėdant priesagą, o visą šeimą – daugiskaitiniu tėvo vardu²⁸.

4.1.1. **Patroniminės pravardės.**
Kazlų Rūdos miestelyje ir aplinkiniuose

²⁵Butkus 1995, p. 30.

²⁶Butkus 1995, p. 57.

²⁷Maciejauskienė 1991, p. 35, 151–169, 230, 242.

²⁸Bach 1981, p. 66–68.

kaimuose patroniminės pravardės daromos dažniausiai ne iš tėvo ar senelio vardo (pvz., *Pėpė* jo tėvo vardas *Pėtras PIM* Plutiškės), kaip įprasta kitur, bet iš pravardės (*Kūbas* jo tėvo pravardė *Kūbas PIM* Sarginė ir pan.). Yra pravardžių, sukurtų iš motinos pravardės: *Stóronis* jo motinos pravardė *Stóronė OA VŠR*; *Pitkūčiai* jų motinos pravardė *Pitkė OA VŠR*.

Sūnų pravardžių yra daug daugiau negu dukterų. Mat vyrai paprastai socialiai aktyvesni, be to, sūnūs ilgiau išlaiko gautąjį asmenvardį. Dukterys ištekėjusios kartais gauna ir naują pravardę (pagal vyro ar uošvio asmenvardį)²⁹. Patroniminės vyrų pravardės daromos daugiausia su priesaga *-(i)ukas*. Ji paplitusi ir kituose Lietuvos regionuose, išskyrus Aukštaitiją, kur ją pralenkia priesaga *-(i)okas*³⁰. Priesaga *-(i)ukas*, taip pat dar ir *-elis*, *-utis* paprastai dedama prie vardo, tačiau dažniausiai prie pravardės:

Kalniniūkai jų tėvo pravardė *Kálninis OA* Ardžijauskai
Kazeinūkas jo tėvo pravardė *Kazėinas LP* Jankai
Martynūkas jo tėvo vardas *Martýnas VE* Vandeniai
Morkėlis jo tėvo vardas *Mōrkus LP* Jankai
Morkeliūkas jo tėvo pravardė *Morkėlis LP* Jankai

Palisiūkas jo tėvo pravardė *Palisius LP* Jankai
Perkūniūkas jo tėvo pravardė *Perkūnas LP* Jankai
Pitkūčiai jų motinos pravardė *Pitkė OA VŠR*
Šiaučiūkai jų tėvo ir senelio pravardė *Šiaučius OA* Kardokai, *VE* Vandeniai
Triznabartkiūkai jų tėvo pravardė *Triznabartkis OA* Kardokai

Kaip matyti iš pavyzdžių, keli tos pačios šeimos vaikai ar ir visa šeima vadinama ir daugiskaitine tėvo ar senelio pravardės forma, taip pat turinčia priesagą *-(i)ukas*. Populiariausios dukterų priesagos apie Kazlų Rūdą turėtų būti *-(i)ūtė*, *-utė* ir *-(i)ukė*, tačiau pravardžių užrašyta labai mažai: *Beñderiūtė* jos tėvo pravardė *Beñderis VE KzR*, *Bolševikūtės* jų tėvo pravardė *Bolševikas OA VŠR* ir *Dirsiūkė* jos tėvo pravardė *Dirsius OA* Beržiniškė. Galbūt jos nelaikytos pravardėmis.

Retkarčiais sūnūs neoficialiai vadinami tėvo ir senelio vardu ar pravarde nepridedant jokios priesagos, bet vartojant daugiskaitos formas, pvz.:

Andriai jų tėvo vardas *Añdrius VE* Braziūkaĩ
Stepai jų tėvo vardas *Stėpas VE* Jùdrarūdė
Šiaučiai jų prosenelio ir tėvo pravardė buvo *Šiaučius*. Senelis ir tėvas vaikystėje būdavo va-

dinami *Šiaučiūkais*, o kai suaugdavo – *Šiaučiais OA* Kardokai, *VE* Vandeniai
Triznabartkiai jų tėvo pravardė *Triznabartkis OA* Kardokai

Mokytoja Ona Arminienė užrašė dar keletą senų daugiskaitinės formos pravardžių, kilusių iš vardų. Tų vardų savininkų seniai nebėra, bet jų vaikus ir dabar vadina *Adomaiš*, *Augustinaiš*, *Antanaiš*, *Martynaiš*, *Mikaiš*, *Kastantinaiš*. Jos taip išgalėjusios, kad žmonės kartais net nežino tikrųjų pavardžių.

Jei vaikai ar vaikaičiai lieka gyventi tėviškėje, jie kai kur vadinami tėvų pavarde, pvz., *Plioraitienė* – jos mergautinė pavardė *Plioraitytė*, ištekėjusi, jos pavardė kita, bet gyvena tėviškėje; nors tėvai mirę, tačiau visą jos šeimą vadina tėvų pavarde – *Plioraičiaiš VE* Agurkiškė.

²⁹Butkaus (1995, p. 58, 64) duomenimis, Lietuvoje sūnų pravardžių užrašyta 5,3 karto daugiau negu dukterų.

³⁰Butkus 1995, p. 59.

Kazlų Rūdoje ir jos apylinkėse užfiksuota ir dvižodžių patroniminių nusakymų: prie tėvo ar motinos pravardės pridėtas vaiko vardas:

Kazeinūkas // Kazéino Výtas jo vardas <i>Výtas</i> , tėvo pravardė <i>Kazéinas LP</i> Jankai	Niēmčiaus Onūtė jos vardas <i>Onà</i> , tėvo pravardė <i>Niēmčius LP</i> Jankai
Lėnkės Leukādė jos vardas <i>Leokādija</i> , motinos pravardė <i>Lėnkė VE</i> AžB	Plikių Jūrgis n. <i>OA VŠR</i>
Máikų Adėlė jos vardas <i>Adėlė</i> , įtėvio pravardė <i>Máika OA</i> Kardokai	Ūžkurio Antānas jo vardas <i>Antānas</i> , tėvo pravardė <i>Užkurys LP</i> Jankai

Patroniminės pravardės turi tik onomastinę reikšmę. Leksinės reikšmės jos neturi net ir tada, kai padarytos iš pravardės: jos tik įvardija žmogų, bet jo neapibūdina.

4.1.2. **Santuokinės pravardės** duodamos ir vyrams, ir moterims. Jos, kaip ir patroniminės, susijusios su tradicija naujus šeimos narius vadinti pagal ūkio šeiminką ar nusakyti su juo giminytės ryšį³¹. Kazlų Rūdosi miestelyje ir apylinkėse žymiai daugiau santuokinių pravardžių gavusios moterys. Jų pravardės kuriamos panašiai kaip ir oficialiosios ištekėjusių moterų pavardės: prie vyro pravardės pridama priesaga *-ienė*, pvz.:

Belzebubienė jos vyro pravardė <i>Belzebūbas OA VŠR</i>	Niēmčiuvienė jos vyro pravardė <i>Niēmčius LP</i> Jankai
Bolševikienė jos vyro pravardė <i>Bolševikas OA VŠR</i>	Pelenienė jos vyro pravardė <i>Pelėnius LP</i> Jankai
Dirsiuvienė jos vyro pravardė <i>Dirsius OA</i> Beržiniškė	Pitkuvienė jos vyro pravardė <i>Pitkus OA VŠR</i>
Kálninienė jos vyro pravardė <i>Kálninis OA</i> Ardzijauskai	Snapienė viena iš jos vyro pravardžių <i>Snāpas OA VŠR</i>
Máikienė jos vyro pravardė <i>Máika OA</i> Kardokai	Šiaūčiuvienė jos vyro pravardė <i>Šiaūčius OA</i> Kardokai, <i>VE</i> Vandeniai

Santuokinių pravardžių, duotų vyrams, užfiksuota labai nedaug: viena pravardė, duota žentui pagal uošvės vardą, ir dvi užkuriams:

Rōžiažentis atėjęs į žentus; uošvės vardas <i>Rōžė OA VŠR</i>	Užkurys // Užkuriukas vedė našlę, jo sūnus <i>Ūžkurio Antānas LP</i> Jankai
	Žėntas užkurys <i>LP</i> Jankai

Jau minėta, kad tiek patroniminės, tiek santuokinės pravardės liudija priklausymą šeimai. Kazlų Rūdoje ir jos apylinkėse šitas priklausymas ir giminytės ryšiai nėra ryškiai akcentuojami – gimininės pravardės čia sudaro apie 12% visų užrašytų pravardžių. Skirtingai nei kitos, jos nenurodo kokių nors individualių asmens savybių. Gimininės pravardės tėra tik papildomas asmenvardis, padedantis atskirti bendrapavardžius, tačiau darant jas iš pravardžių vis dėlto primenamos tėvų ar senelių turėtos ypatybės.

³¹Butkus 1995, p. 65.

4.2. Pravardės dėl fizinių savybių ir išvaizdos

Lietuvoje pravardžių dėl fizinių ypatybių skaičius atvirkščiai proporcingas patroniminių pravardžių skaičiui. Fizinės ypatybės nusakančių pravardžių daugiau ten, kur mažai gimininių pravardžių³². Užnemunėje, Vidurio Lietuvoje ir Žemaitijoje dėl fizinių ypatybių duodama daug pravardžių: jos sudaro apie trečdalią visų pravardžių – atitinkamai 32,7%, 32,8% ir 40%, Aukštaitijoje – 26%, Dzūkijoje – 21,9%³³. Kazlų Rūdos miestelyje ir aplinkiniuose kaimuose pravardžių, duotų dėl fizinių savybių ir išvaizdos, yra nemažai. Jos sudaro apie 30% visų užrašytų pravardžių.

Daug pravardžių duota dėl galvos ir veido ypatybių: plaukų ir odos spalvos, nosies, barzdos, ūsų, akių, dantų, kiek mažiau – dėl ūgio ir kompleksijos.

4.2.1. Pravardėmis dažniausiai apibūdinami plaukai (spalva, šukuosena), rečiau barzda bei ūsai:

Barzdà nešiojo ilgą barzdą *PIM* Jiestrakis
Baūbas plikas, aukštas, stambus, gašdinančios išvaizdos *VE* KzR
Gandrālizdis šukuosena panaši į gandro lizdą *PIM* Šilavotas
Glúosnagalvis n. *OA* VŠR
Kúosa pasišiaušusiais plaukais *PIM* Plutiškės
Kūpeta visada pasipūtusiais plaukais *PIM* Plutiškės
Lāpė plaukų spalva panaši į lapės kailį *PIM* Plutiškės
Lokys nesikerpa, plaukai panašūs į lokio *PIM* Šilavotas
Ožys nešiojo barzdą *VE* AžB
Peroksīdinė peroksidu išbalintais plaukais *VE* KzR
Plīkis plikas, neseniai atsikraustęs, pavardės kai kurie žmonės nežino *VE* Agurkiškė

Pūkas // Pūkėlis // Šepetys pasišiaušusiais plaukais, nedidelio ūgio, mėgsta išgerti, dažnai vaikšto nesiskutęs *OA* VŠR
Rūdė rudai dažytais plaukais *PIM* Plutiškės
Rūdis rudaplaukis *LP* KzR
Rūdmare jos vardas *Marijā*, rudais plaukais *OA* Kardokai
Šamaūsis su ilgais ūsais *VE* AžB
Šviesoforas raudonplaukis *LP* KzR
Trirolkė nešiojo įmantrias šukuosenas, plaukus susukdavo ritiniais „rulonais“, buvo nebejauna, bet mėgo madingai rengtis *OA* Pilypaĩ
Žydas // Mōckažydis // Vėjjavaikis tamsiaplaukis, tamsiaveidis, niekur nepadirbdavo, pritingėdavo *OA* VŠR

Daugiausia pravardžių, duotų dėl plaukų spalvos, gavę rudaplaukiai. Neužrašyta šviesiaplaukių (išskyrus specialiai nusidažiusius) ar žilaplaukių, garbanių, mažai tamsiaplaukių pravardžių. Taigi Kazlų Rūdos ir apylinkių gyventojams turėtų būti būdingiausi šviesesni ar vidutinio šviesumo plaukai. Itin mėgstama duoti pravardžių dėl pasišiaušusių ir neprižiūrimų plaukų, išskirtinių šukuosenų.

Kadangi yra pravardžių, duotų dėl barzdos ir ūsų, tai darytina išvada, kad didžioji dalis vyrų barzdų nesizeldina ir retas kuris nešioja ūsus, ypač ilgus ir nukarusius. Čia pridurtina, kad šios ypatybės buvo išskirtinės ir anksčiau. Kąkada iš pravardžių, turėjusių morfemas *-ūs-*, *-barzd-*, atsirado tokios pavardės kaip *Baltūsis*, *Ūsas*, *Barzdaitis*.

4.2.2. Iš visų veido dalių į akis labiausiai krinta nosis. Pravardės pagrindu tampa ilga, smaila nosis. Išsiskiria dar ir veido forma, odos spalva, ypatingos formos lūpos, ausys, akys:

³²Butkus 1995, p. 124.

³³Butkus 1995, p. 31.

Arkllys atsikišę priekiniai dantys *PIM* Plutiškės
Cvīklis raudono, apvalaus veido *OA* VŠR
Čigōnas tamsios odos *PIM* Šilavotas
Čiumà primerktų akių *PIM* Šilavotas
Čiūrka atsikišę priekiniai dantys *PIM* Jiestrakis
Gnībė nosis plona, pergnybta *OA* Vandeniai
Ilgasnāpis ilgos nosies *PIM* Júodaraistis
Kaliaūsė atlėpusių ausų *PIM* Plutiškės
Kūliarozė labai išsiraičiusios lūpos, „kaip rožės“ *OA* VŠR
Pelėda didelių akių *PIM* Šilavotas
Pirātas tamsaus gymio ir labai mėgstantis vandenį *PIM* Plutiškės

Raūkas jo veidas po ligos liko gruoblėtas, jis pats šiurkštokas, piktokas, visada susiraukęs *VE* Kardokai, *OA* VŠR, Vandeniai
Skruzdė rudos odos, mažo ūgio *PIM* Jiestrakis
Snāpas // Snapēlis // Garnasnāpis ilgokos, į galą smailėjančios, panašios į snapą nosies; žmona *Snapiénė* *OA* VŠR
Sūris vaikystėje buvęs labai baltas *PIM* Plutiškės
Žydas // Mōckažydis // Vėjavaikis tamsiaplaukis, tamsiaveidis, niekur nepadirdavo, pritingėdavo *OA* VŠR
Žvairys žvairas *PIM* Jiestrakis, Šilavotas

4.2.3. Tris kartus daugiau pravardžių duota dėl mažo negu dėl didelio ūgio, nors iš aplinkinių kaip tik turėtų labiau išsiskirti ir kitiems „užkliūti“ aukštaūgiai. Vadinasi, šiuose kraštuose mažas ūgis norma nelaikomas. Visoje Lietuvoje pravardes taip pat dažniau gauna mažaūgiai³⁴. Ūgis dažniausiai derinamas dar ir su kompleksija (storumu ar lieknumu) bei būdu (tylumu ar linksmumu). Pravardžių Kazlų Rūdoje ir aplinkiniuose kaimuose kiek daugiau gauna stori, stambūs žmonės nei liesi, pgl.:

Baūbas aukštas, plikas, stambus, gąsdinančios išvaizdos *VE* KzR
Bežārnė plona, be pilvo (tai kaimo žmogui negražu) *VE* Vandeniai
Buřbulas labai storas *VE* Šilavotas
Cypkūtis mažo ūgio *VE* Bagotoji
Cōlė labai mažo ūgio *PIM* Šilavotas
Īlgas labai aukšto ūgio *LKI* KzR
Kār(l)sonas mažas, storas, linksmo būdo *PIM* Jiestrakis
Kārtis labai plona *PIM* Šilavotas
Kiñdzė *m* storas *PIM* Šilavotas
Kiškis mažo ūgio *PIM* Plutiškės
Kytriūkas mažo ūgio ir mėgdavo gudrius išvedžiojimus *LP* Jankai
Kūgis *f* labai aukšta *PIM* Šilavotas
Magelānas *f* stambi, karingos išvaizdos geografijos mokytoja *LKI* KzR
Makarōnas stambaus sudėjimo *PIM* Jiestrakis
Makdōnaldo Sumuštinis *f* labai stora *PIM* Jiestrakis

Māsė *m* labai storas *LKI* KzR
Mažylė labai mažo ūgio *PIM* Elzbietiškės
Mōškinas storas, jo pavardė prasideda *Maš-* *PIM* Plutiškės
Paršiūkas *f* stora, apvalaus veido *PIM* Jiestrakis
Pavėsis storas, turtingas („už jo tikras pavėsis“) *LP* Bagotoji
Pėlius mažas ir liesas *PIM* Plutiškės
Pūgžlīs *f* labai stora *PIM* Šilavotas
Pūslė *m* labai storas *PIM* Plutiškės, Jiestrakis
Riūksas // Klumbōkas mažo ūgio, trumpų kreivokų kojų, sunkios eisenos *OA* VŠR
Sīlkė aukšta ir plona *VE* KzR
Skruzdė *m* mažo ūgio, rudos odos *PIM* Jiestrakis
Skruzdėlė // Skruzdėlytė nedidelio ūgio, trumpo kaklo, apvalaus veido, tankios eisenos *VE* KzR
Spirgūtis *f* maža ir stora *PIM* Jiestrakis
Stōronė jos vardas *Onà*, ji buvo stora, jos sūnus *Stōronis* *OA* VŠR

Mažas ūgis duodant pravardę paprastai siejamas su nedideliais gyvūnais ir daiktais (skruzdėle, pele, kiškiu). Aukš-

³⁴Butkus 1995, p. 44.

taūgiai dažniausiai lyginami su ilgais, ištįsusiais daiktais ir gyvūnais (kartimi, kūgiu, silke) arba pavadinami žodžiais, kurių šaknis ar dūrinio sandas yra *ilg-*. Dėl ilgų kojų žmogus pramenamas *Garniū LP* Bagotoji, o dėl ilgo kaklo – *Žirafū LP* Bagotoji. Stambios kompleksijos žmonės siejami su apvaliais daiktais, gyvūnais ar personažais. Kaip ir kituose Lietuvos regionuose, žmogus, neturintis rankos, čia vadinamas *Be-rankiū VE* Bagotoji arba *Vienarankiū PIM* Šilavotas.

Pravardės *Skruzdėlė // Skruzdėlytė* ir *Riūksas // Klumbōkas* apibūdina ne tik ūgį, bet dar ir eisena, o *Baūbas, Magelānas* – bendrą išvaizdą. Keletas pravardžių duota dėl ypatingos laikysenos ar panašumo į koki nors populiarių personažą:

Briedis 1) mokytojas, aiškindamas pamoką, gestikuliuoja, išriečia pirštus ir jie atrodo tarsi briedžio ragai *VE KzR*; 2) iškilmingos laikysenos, stovinčių plaukų *VE* Bagotoji

Beñderis panašus į filmo „Dvylika kėdžių“ personažą Ostapą Benderį (jo sūnus *Benderiūkas*, duktė *Beñderiūtė*) *VE KzR*

Budūlis labai įtikinamai moka pavaizduoti televizijos laidos veikėją Budulį *PIM* Plutiškės

Fumito elgiasi ir šneka panašiai kaip televizijos laidos vedėjas japonas Fumito *PIM* Plutiškės

4.2.4. Aprangą tiesiogiai apibūdina nedaug pravardžių. Viena iš jų duota dėl netvarkingų, nešvarių drabužių: *Drīskaonė* – jos vardas *Onà*, visada apsiskarmalavusi, apiplyšusi, nešvari, drabužiai senoviški, nors buvo didelio ūkio šeimininkė *OA VŠR*. Drabužiai gali būti iš dalies nulėmę ir pravardę *Ponýtė* – būdavo gražiai apsirengusi, vaikščiodavo su skrybėle ir skėčiu, o kitas moteris vadindavo *poniomis OA VŠR*. Pravardė *Maklāudas* duota dėl to, kad nešiojo ilgą palatą (panašiai kaip Maklaudas) *PIM* Plutiškės, *Žqsis* – dėl to, kad nešioja baltą šaliką *PIM* Jiestrakis, *Lenciūgūnis* – dėl to, kad ant kaklo ir rankų maunasi daug grandinėlių *PIM* Šilavotas.

4.3. Pravardės dėl žmogaus būdo

Pravardžių dėl žmogaus būdo ypatybių Kazlų Rūdoje ir jos apylinkėse duota palyginti nedaug – jos sudaro apie 6% visų pravardžių. Kiek dažniau jomis pabrėžiamas smarkumas, apsukrumas, net išūlumas:

Ābaras (lenk. *abar* ‘sakingas medis’) stiprus *LP* Bagotoji

Briedis greitai vaikšto ar bėga, energingas *LP* Bagotoji

Greitūké // Greitōji Onūtė jos vardas *Onà*, labai greitai, protekiniais eina; ką pasivys, tą pralenks *OA VŠR*

Kareīvis *f* vyriškų bruožų ir elgsenos *PIM* Jiestrakis

Lāpė // Sidabrinė Lāpė buvo gudri, meili, ypač prie vyrų, juos nugirdydavo ir iškraustydavo kišenės; kai vienam žmogui iš kišenės išėmė pinigus už karvę, pasidarė „brangi“ ir virto *Sidabrinė Lapė OA VŠR*

Laptrāsė labai smarki, išūloka, visur aplekia *VE* Agurkiškė

Spraudys vikrus, apsukrus *LP KzR*

Smarkumas, energingumas greičiau krinta į akis nei lėtumas, tačiau nelieka nepastebėti ir per daug lėti, nejudrūs žmonės:

Apuokėlis susigūžęs, apkiautes *LP* KzR
Stūglius labai mėgsta stovėti *PIM* Šilavotas

Vilnōnis lėtų apsuokų, „kaip vilnonis“ *VE* Ba-
 gotoji

Pravardėmis pabrėžiamas ir netvarkingumas, nevalyvumas, tingumas:

Angliūkas visą laiką būna murzinas *PIM* Ši-
 lavotas

Šėrnas būdamas dar ikimokyklinio amžiaus
 žaidė žaidimą „Žvėrys“ ir turėjo pasirinkti žvė-
 ries vardą. Jis pasirinko šerną. Pats buvo tam-
 saus gymio, nuolat nesiprausęs, murzinas *OA*
 Raudónplynis

Šmūkstė netvarkinga, nešvari *OA* VŠR
Žydas // Mōckažydis // Vėjavaikis tamsia-
 plaukis, tamsiaveidis, niekur nepadirbdavo,
 pritingėdavo *OA* VŠR

4.4. Pravardės dėl veiklos

Pravarde neretai gauna žmogus, kuris išsiskiria iš kitų savo darbu ar veikla: turi amatą, eina ar ėjo kokias pareigas, kur nors lankosi, turi kokių ypatingų pomėgių. Jau minėta, kad tokios pravardės ir iš jų vėliau kilusios pavardės buvo labai dažnos daugelyje Europos šalių.

4.4.1. Kazlų Rūdoje ir aplinkiniuose kaimuose pravardės dėl veiklos sudaro apie 20% visų pravardžių. Visoje Lietuvoje pravardėmis dėl veiklos dažniausiai įvardijami amatininkai ir pareigūnai³⁵. Amatininkai paprastai neturėdavo žemės arba būdavo mažažemiai³⁶. Matyt, dar ir dėl to jie labiau išsiskirdavo tradiciniame žemdirbių krašte. 1795 metais po trečiojo Lietuvos–Lenkijos valstybės padalijimo Užnemunė atiteko Prūsijai. Kartu su Prūsijai priskirta Lenkijos dalimi buvo suformuota Naujosios Prūsijos provincija. Valdžios skaičiavimais, Naujojoje Prūsijoje labai trūko amatininkų, dėl to buvo rūpinamasi pasikviesti jų iš Vokietijos. Užnemunėje nuo XVIII amžiaus pabaigos gyveno nemažai vokiečių. Meistrai su šeimomis ir mokiniais kėlėsi daugiausia iš Viurtenbergo ir Meklenburgo kraštų³⁷. Atsikėlėliams teiktos lengvatos, kad būtų lengviau įsikurti ir pradėti verslą.

Nors iš tiesų amatininkams duotos pravardės kartu yra ir amato ar pareigų pavadinimai, tačiau jos vartojamos kalbant ne apie žmogaus mokamą darbą, o norint aiškiai įvardyti minimą asmenį, taigi jos atlieka distinktyvinę funkciją. Panašiai įvardijami ir pareigūnai ar specialybę įgiję asmenys³⁸, plg.:

Auksakalys kalė raides ant paminklų *PIM* Jiest-
 rakis

Bánkinis prieš karą turėjo banką, skolino ūki-
 ninkams pinigus *VE* Senorpieviai

Bėkeris 1) (vok. *Bächer* 'kepėjas') kepdamas ir
 pardavinėdavo duoną *LP* KzR; 2) dirbo duon-
 os kepykloje *VE* KzR

Bėbras *f* biologijos mokytoja *PIM* Plutiškės

Dāktaras nusimanė apie gyvulius, buvo gud-
 rus *VE* Šikutiskė

Eigulys dirba eiguliu, kaime keli bendrapa-
 vardžiai *VE* Agurkiškė

³⁵Butkus 1995, p. 68.

³⁶Vacys Milius, Kaimo amatai, *Lietuvių etno-
 grafijos bruožai*, Vilnius, 1964, p. 150.

³⁷Plačiau žr. Algimantas Miškinis, *Marijampolės miestas iki 1940. Istorija ir architektūra*, Vilnius: Mintis, 1995, p. 36–38; Arthur Hermann, *Lietuvių ir vokiečių kaimynystė*, Vilnius: Baltos lankos, 2000, p. 95–153.

³⁸Nemažai senųjų amatininkų pravardžių pasakė Ažuolų Būdos gyventojai Jonas Radzevičius ir Juozas Ritmejeris.

Geležinis dirba atsarginių dalių sandėlyje LP Jankai

Kačgariūtė (rus. *кочкара* ‘pečkurs’) jos tėvas buvo pečkurs, turėjo kažkokią (lydymo?) krosnį LP KzR

Kálvis prieš karą dirbo kalviu VE AžB

Kriaūčius 1) geras siuvėjas VE AžB; 2) siuvo arkliams plėškes PIM Jiestrakis

(Mažiukas) Kailiukas // Kaĩlius kailiadirbys VE AžB

(Mažiukas) Šiaučius batsiuvys, vaikai *Šiaučiukai*, nors ne batsiuviai VE Bagotoji

Mėisteris mokėjo medžio darbus (vėliau dėl plono balso pramintas dar ir *Čirškumi, Čičiriku*) OA VŠR

Meistrukas medžio meistras PIM Šilavotas

Plėnto Sargas dirbo prie plento darbų VE AžB

Rāčius prieš karą darydavo ratus VE AžB

Rōkas kalvis (aliuzija į elementoriaus eilutes: „Rokas buvo karys, dabar Rokas kalvis“) LP KzR

Saugūmas buvęs saugumo technikos inžinierius PIM Jiestrakis

Statýba buvęs statybininkas PIM Jiestrakis

Svárkė (rus. *сварка* ‘suvirinimas’) dirba suvirintoju PIM Jiestrakis

Šiaučius 1) jo prosenelis buvo batsiuvys, jį vadino *Šiaučiūm*. Senelis, tėvas ir jis pats iš pradžių būdavo vadinami *Šiaučiūkais*, o kai suaugdavo – *Šiaučiais*, jo žmona *Šiaučiuvienė*, jo vaikai irgi *Šiaučiukai* OA VŠR Kardokai, VE Vandeniai; 2) buvo geras batsiuvys VE AžB

Šluočius rišdavo ir pardavinėdavo šluotas VE AžB

Trāktorininkė jos motina buvo traktorininkė LKI KzR

Vokietukas moko vokiečių kalbos PIM Plutiškės

Zō seniau buvo zootechnikas PIM Šilavotas

Kazlų Rūdos savivaldybėje yra nemažai pavardžių, kažkada kilusių iš pravarų, duotų dėl amato ar pareigų: *Atkočius, Atkočaitis, Bendorius, Dailidė, Kailius, Kriauciūnas, Kubilius, Puodžiūnas, Račius, Rėckus, Sliesoraitis, Seniūnas* ir pan.

4.4.2. Dažnai pravardę lemia kokia nors situacija, į kurią žmogus patenka dėl savo veiklos: kur nors dirba, lankosi, ką nors išigyja ar pats parduoda, jam nutinka koks nuotykis:

Baltšiknis dirbant žiemą miške, praplyšo kelnės; dirbti reikėjo pasilenkus, tai visą dieną baltavo užpakalis OA VŠR

Bolševikas 1917 metus praleido Rusijoje. Į Lietuvą grįžo revoliucingai nusiteikęs, pasakojo apie revoliuciją, bolševikus, nėjo į bažnyčia; jo žmona *Bolševikienė*, dukterys *Bolševikūtės* OA VŠR

Dėšrius lupdavo kritusius arklius, už darbą pasiimdavo mėsos ir darydavo dešras; pats valgydavo ir veždavo į miestą parduoti OA VŠR

Džėnas jo vardas *Jōnas*, buvęs Anglijoje VE AžB

Goņskas dalyvaudavo motokrose LKI KzR

Kazėinas anksti liko be tėvo ir pradėjo šeiminkauti; jo sūnus *Kazeinukas // Kazėino Výtas* LP Jankai

Kliėrikas jį tėvai norėjo leisti į kunigus VE AžB

Milijōnas gavo iš užsienio palikimą LKI KzR

Savanōris buvęs Lietuvos savanoris, gavęs 10 ha dvaro žemės VE Guobai

Triznabartkis jo pavardė *Bartkus*; per rugiapjūtę su talka kirto rugius. Po pavakarių jam paleido vidurius. Kad nereikėtų bėgioti į krūmus ir gaištuoti, jis nusimovė kelnes, nusileido marškinius ir kirto toliau; jo vaikai *Triznabartkiukai, Triznabartkiai* OA Kardokai

Vyžà m turėjo motociklą „Iž“ PIM Plutiškės

Žaliabūlkė kepavo pyragus („bulkas“) ir veždavo parduoti; kad būtų sunkesni, palikdavo pusžalius OA VŠR

Žaliaduōniai buvo prasti ūkininkai, jų arkliai stėpdavo, pašaro trūkdavo, duonos neužtekėdavo VE AžB

Žvalģas vasaros stovykloje buvo paskirtas į žvalgybą PIM Plutiškės

4.4.3. Pravardė rodo ir žmogaus įprotį, pomėgį, sugebėjimą ar polinkį, kuriuo jis išsiskiria iš aplinkinių:

Bėkas daug rūko (gali būti aliuzija į rusiškus papirosus „Kazbek“) LP Bgt

Cininis Jonėlis jo vardas *Jōnas*, nuo jaunų dienų taisydavo, t. y. alavuodavo („cinuodavo“) kibirus, puodus, dubenis OA VŠR

Kandeliārija mėgo daug šnekėti PIM Šilavotas

Kāritas dievobaiminga, tikinti PIM Jiestrakis

Kytriūkas mažo ūgio ir mėgdavo gudrius išvedžiojimus LP Jankai

Makarėna *m* išgėręs šoka „Makarena“ PIM Plutiškės

Manikėnas labai traukia merginas PIM Plutiškės

Mōcartas jo pavardė *Mocėvičius*, mėgo dainuoti, dainavo etnografiniame ansamblyje „Sūduonia“, miškininkų ansamblyje VE KzR

Pėsas mėgo pinigus, pramintas pagal pinigų pavadinimą VE KzR

Pýpkus buvo nusistatęs prieš rūkančius tabaką PIM Jiestrakis

Prāboščius ‘klebonas’ ir žiemą vaikščiodavo atsisagstęs „kaip praboščius“, mat būdamas Amerikoje, gavo laikrodį su grandinėle, jį nešiojo persivėręs per kilpą ir norėjo, kad visi matytų VE VŠR

Rėksas buvęs mokyklos direktorius, sugebėdavo atskleisti visus nusižengimus, taigi „turėjo šuns uoslę“ VE KzR

Šūninis augino daug šunų PIM Šilavotas

Vīštūnis augino labai daug vištų PIM Šilavotas

Viena kita pravardė duota dėl to, kad žmogus lėtai ar prastai dirba, mėgsta išgerti, jis pats, jo senelis ar prosenelis yra ką nors pavogęs.

4.5. Pravardės dėl kalbėsenos ir kalbos turinio

Kazlų Rūdoje ir jos apylinkėse pravardėmis nusakoma balso kokybė, kalbėjimo būdas ir kalbos turinys. Tokios pravardės sudaro apie 12% visų pravardžių.

4.5.1. Pravardės duotos dėl fizinių kalbėjimo ypatybių: garsiōs ar tylios kalbėsenos, šūkalojimo, šveplavimo, plono balso ir net nebylystės:

Barsukyno Vėlnias būdamas mažas, Barsukinės pelkėje ganydavo karves ir labai garsiai rėkaudavo, kažkas pasakė: „Ko rėkauji, dar Barsukinės velnią prisišauksi?“ OA VŠR

Čirškus // Čičirikas kalbėdavo plonu balsu, tarsi čirkšdavo, pats nedidelio ūgio, smulkus OA VŠR

Garbačiōvas storo balso PIM Jiestrakis

Nebylīs nebylys; visa šeima vadinama *Nebyliais* OA Judrarūdė

Kiaūksikas kalbėseną priminė kiauksėjimą PIM Juodaraistis

Niēmčius nebylys, jo žmona *Niēmčiuvienė*, dukterė *Niēmčiaus Onūtė* LP Jankai

Pāška čiauškėjo kaip žvirblis PIM Šilavotas

Rėksnīs garsiai šūkaudavęs LP KzR

Šelemūkaš šveplas, neištaria garso *s*, žmona jį vadina *Selemukū*, o kaimynai pagražindami *Šelemukū* OA Kardokai

Šriūbas *f* neištardavo garso *s*, tardavo *š*; vokečių okupacijos metais dirbo valgykloje vi-rėja, sakydavo: „Verdu mėšą, šriubą“. OA Vandeniai

Visoje Lietuvoje švepluojančius žmones linkstama pavadinti mėgdžiojant tariamą žodį, o garsiai kalbančius – rėksniais³⁹. Tyliai ar per tyliai kalbantiems žmonėms pravardžių neužfiksuota.

4.5.2. Kazlų Rūdoje ir aplinkiniuose kaimuose užrašyta palyginti daug pra-

³⁹Butkus 1995, p. 51, 53.

vardžių, kurių svarbiausias motyvas – kalbos turinys. Joms atsirasti pagrindo duoda koks nors mėgstamas žodis, dažnai kartojamas pertaras ar posakis, dainuojama daina. Tai rodo, kad kalbai žmonės reiklūs. Dažnos jos, beje, ir visoje Lietuvoje (sudaro apie dešimtadalį visų pravardžių)⁴⁰. Taigi aplinkiniai labai greitai pastebi, jei kas vartoja neįprastą posakį, kitaip nei kiti taria žodžius, nuolat pasakoja apie tuos pačius dalykus ar tik kartą tepasako kokį keistą, situacijos neatitinkantį sakinį, bet jis vėliau būna persakomas kitiems ir pamažu virsta pravarde:

Bešerŷs kai buvo dar vaikigalis, vyrai pradėję vadinti jį pas mergas. Jis atsakė, kad negalys, nes „dar be šeriu“. OA VŠR

Beširdė vis skųsdavosi, kad serga, dejuodavo širdimi: „Oi, širdi, širdi! Širdies jau visai neturiu. Be širdies aš“. OA VŠR

Dovanokit Šausiu pokario metais buvo stribas, vaikščiodavo su šautuvu, tikrindavo dokumentus, mėgo išgerti, girtas sakydavo: „Dovanokit, šausiu“. VE Zariškės

Kap Nebūt *m* vartojo priežodį „kap nebūt“ PIM Elzbietiškės

Kipšas seka pasakas apie kipšus PIM Šilavotas

Kuridlà vartoja priežodį: „Tau kuridlà kai užkursiu“. LP Jankai

Lietuvõs Vyrùkas kalbėdamas mėgsta iverpti „Lietuvos vyrukas“ OA VŠR

Mãskus turėjo priežodį „mãs“ OA VŠR

Nebėgalis žodį *nebegaliu* kirčiuoja *nebegaliu* OA VŠR

Neláimė dažnai sakydavo šį žodį LKI KzR

Perkúnas jo keiksmas LP Jankai

Platõvas dainuoja „По Платово казака“ LP Jankai

Sakalėlis mėgdavo dainuoti dainą apie sakalėlį PIM Sarginė

Sriubytė malonaus būdo mokyklos valgyklos virėja, ji vis siūlydavo: „Imkit, mokytoja, labai skani sriubytė“. VE KzR

Šãmalas taip sykį pavadinęs mašalus, netyčia pasakęs: „Mane užpuolė šamalai“. LP Jankai

4.5.3. Pretekstu pravardei atsirasti yra buvę ir kreipiniai ar kuriam nors žmogui taikyti žodžiai. Jie vadinami *tikraisiais kreipiniais*. Pravardėmis tampa aplinkinių nurgirsti tėvų kreipiniai į vaikus ar palinkėjimai, kunigų pasakyti žodžiai siekiant sugėdinti nedorai besielgiančius:

Balzebùbas lankoje geriantys vyrai pradėjo šauktis pro šalį ėjusią klebono šeimininkę, norėjo atsivesti pas save. Klebonas per pamokslą išvadino juos *belzebùbais*. Vieną iš jų žmonės ir pradėjo vadinti *Balzebubù*, o jo žmoną *Balzebubíene* OA VŠR

Bliūdžius kunigas per pamokslą vieną girtuoklį ir mušeiką gėdino: „Kaip kokiame bliūde gyvenate – gėrimas ir muštynės“. OA VŠR

Judošėlis buvęs labai nevalgas. Kartą pasiėmęs raktus, pasiėmęs skilandį ir suvalgęs.

Motina pasakiusi: „Oi tu, judošėli, ką tu padarei!“ VE Kazlaĩ

Kunigėlis tėvas pranašavęs jį būsiant kunigu, nes labai gražus gimęs – „galvelė kaip obuolėlis“ LP KzR

Zuikùčiai šeima, žmona mėgdavo vadinti vyrą *zuikučiu* LP Jankai

Žibùkas motina jį taip vadynusi vaikystėje, nes buvęs gražus LP Jankai

Pasitaiko, kad asmuo pats pramenamas tuo žodžiu, kuriuo dažnai kreipiasi į kitus arba pavadina ką nors kitą. Tai *reversiniai kreipiniai*. Jeigu kreipiamasi į moteris, tai kreipinys ir iš jo padaryta pravardė būna maloni. Konfliktinėje situacijoje pavartoti kreipiniai būna šiurkštūs

⁴⁰Butkus 1995, p. 84

ir primena keiksmazodžius. Jie rodo žodinę agresiją, kuria stengiamasi sumenkinti, pažeminti kitą, tačiau pravardė prilimpa pačiam autoriui:

Darmajiėdas // **Šakaritas** kai supykdamo, ant kitų šaukdavo „Darmajiedai, šakaritai!“ OA VŠR

Ponỹtė būdavo gražiai apsirengusi, vaikščio-davo su skrybėle ir skėčiu, o kitas moteris vadindavo *poniomis* OA VŠR

Pūpinas sutiktas merginas vadindavo *pupomis* PIM Plutiškės

Tūrura besibardamas su neturtingesniu už save kaimynu pasakęs: „Tu rūra, o aš ponas!“ Vietoj ilgosios *ū* jis tardavo *u*. Greitai kalbant žodžiai susiliejo ir išėjo *turura* OA Kardokai

4.5.4. Kartais žmogus pats save pavadina koku vardu, vėliau jį pasigauna kiti ir tas vardas taip pat virsta pravarde. Tokios pravardės vadinamos *autopravardėmis*:

Barsukyno Vėlnias gyveno Barsukinės kaime, *Vėlniu* pats pasivadino LP KzR⁴¹

Bėržininkas // **Beržinis** buvęs knygnešys; kai slapstėsi nuo žandarų, turėjo tokius slapyvardžius, vėliau jį žmonės vadindavo ne pavarde, o pravarde *Bėržininkas* OA VŠR

Dāktaras į Raudonplynio durpyną atėjęs prašyti darbo; paklaustas, ką moka dirbti, atsakęs: „Aš, matot, toks daktaras. Gydau sulūžusius stalus, kėdes, spinteles, išklerusias duris“. OA VŠR

Máika jo vardas *Motiėjus*, buvo išvažiavęs į Ameriką, o grįžęs pasakojo, kad ten jo *Mo-*

tiėjumi niekas nevadinęs, tiktai *Máika*; jo žmona virto *Máikiene* OA Kardokai

Ramūnė rašė eilėraščius, sakydavo, kad jei reikėtų pasirašyti slapyvardžiu, rinktųsi *Ramūnė* OA VŠR

Šėrnas būdamas dar ikimokyklinio amžiaus žaidė žaidimą „Žvėrys“ ir turėjo pasirinkti žvėries vardą. Jis pasirinko šerną. Pats buvo tam-saus gymio, nuolat nesiprausęs, murzinas OA Raudonplynis

Šitie asmenvardžiai kiek patetiški, hiperbolizuoti, išskyrus pravardę *Šėrnas*, pri-lipusią dar vaikystėje dėl žaidžiant pasirinkto žodžio.

4.5.5. Dėl kalbos turinio duotos pravardės įdomios savo sandara. Kartais pravarde tampa nepakeistas posakis, sudarytas iš dviejų veiksmazodžių, t. y. žmogus įvardijamas tokiu posakiu, kokį vartoja: *Dovanókit, šáusiu VE* Zariškės. Tačiau dažniausiai pridedama asmenvardžiams būdinga priesaga arba galūnė, pvz., *Màskus* OA VŠR, *Nebėgalis* OA VŠR, arba žodžių junginys sutraukiamas į vieną žodį ir pridedama galūnė, pvz.: *Tūrura* OA Kardokai, *Bešerỹs* OA VŠR, *Beširdė* OA VŠR.

4.6. Pravardės dėl gyvenamosios vietos

Žmogaus įvardijimas pagal gyvenamąją vietą labai senas ir taip pat būdingas daugeliui Europos tautų. Iš tokių pravardžių visur yra kilę nemažai pavardžių⁴². Kazlų Rūdoje ir apylinkėse jos sudaro 6% visų pravardžių.

4.6.1. Dėl gyvenamosios vietos atsiranda ir grupinių pravardžių, kuriomis vadinami gretimo krašto gyventojai. Girių supami Višakio Rūdos ir kitų kaimų žmonės save vadina *gĩrinykais*, o gyvenančius už girių, laukuose, – *laũkinykais* arba, norėdami kiek pašiepti už save turtingesnius, – *akũotnugariais*. Mat jų laukai dideli, jie augina daug javų, o jų drabužiai

⁴¹ Plg. 4.5.1; ten nurodytas kiek kitoks motyvas.

⁴² *Das grosse Buch der Familiennamen*, hrsg. von Horst Naumann, Niedernhausen/Ts.: Falken, 1994, p. 20–22.

esą pilni akuotų. Laukinykes moteris vadina dar ir *molpiūvėmis*. Esą jos storos, jų pilvai žemėti. Laukinykai, nenorėdami likti skolingi, tarp girių išsibarsčiusius ir daugiausia miško darbus dirbančius pravardžiuoja *sakiūtnugariais*⁴³. Abejos grupinės pravardės turi šiek tiek priešiško, žodinės agresijos, tačiau jos stiprina bendruomenės solidarumą, padeda išlaikyti pasitikėjimą savimi.

4.6.2. Individualios pravardės nusako asmens gyvenamąją vietą ties koku nors išskirtiniu gamtos objektu. Jos duodamos ir pagal gamtos objekto tikrinį vardą ar bendrinį pavadinimą, plg.:

Duūmbliai gyveno pakalnėje, kitus jų bendrapavardžius vadino **Piēskiais** – šie gyveno ant kalno VE Geruliškės

Kaln̄inis gyvena ant kalno VE Šikutiškė, LP Jankai

Kálninis 1) gyvena prie kalnelio, žmona *Kálninienė*, vaikai *Kálniniūkai* VE, OA Ardzijauskai; 2) gyvena ant kalno LP Jankai

Kamp̄inis Lenkūtis jo pavardė *Lenkūtis*, gyvena pačiame kaimo kampe, yra dveji *Lenkučiai* VE AžB

Paviēkšnis gyvena prie Vieškšnios upelio LP Jankai

Pažėra Kálninis jo pavardė *Pažėra*, gyvena ant kalnelio VE AžB

Prūd̄inis gyvena prie kūdros ar tvenkinio LP KzR

Skrūzdžius netoli sodybos buvo skruzdėlynas VE Maliejškė

Smėl̄inis gyvena prie smėlynės PIM Šilavotas

Varl̄inis gyvena prie raisto ir didelės balos, vadinamos *Varlynė* (ši buvo priaugusi varliacibulių ir pilna varlių) OA Pākardokis

Viena kita pravardė nusako sodybos ar laukų ypatumus, pvz. *Dirsius* rugiuose buvo daug dirsių; žmona *Dirsiuviene*, duktė *Dirsiūkė* OA Beržiniškė.

4.6.3. Žmonės pramenami ir pagal buvusio gyventojų pavardę, ypač jei jie gyvena jo name ar sodyboje:

Órčikiene gyvena buvusiam Orčiko name, be to, linkusi apkalbėti kitus OA VŠR

Plioráitienė jos mergautinė pavardė *Plioraitytė*, ji ištekėjusi, gyvena tėviškėje; nors tėvai mirę, bet ją ir visą jos šeimą vadina tėvų pavarde – *Plioraičiai* VE Agurkiškė

Samuōlis gyvena buvusioje Samuolio sodyboje LP Bagotoji

Sėnis Tamaliūnas jaunas vaikas, jo pavardė *Tamaliūnas*, gyvena senojo Tamaliūno name VE Agurkiškė

4.7. Pravardės dėl kilmės ir tautybės

Pravardės, duotos dėl asmens gyvenamosios vietos, labai susijusios su pravardėmis, nusakančiomis, iš kur jis ar jo tėvai atvykę, pabrėžiančiomis tautybę. Jų užrašyta nedaug:

Dzūk̄as atsikėlęs iš Dzūkijos PIM Šilavotas

Gyvišk̄inis gyvenęs Pagýviškių kaime, yra keli bendrapavardžiai VE AžB

Lėnkė kilusi iš Vilniaus krašto, jos duktė *Lėnkės Leukādė* VE AžB

Naujōkė atsikėlusi iš Naujokų kaimo PIM Šilavotas

⁴³ Višakio Rūdos gyventojai girių visada labai mėlėjo. „Grižta suvargęs, sužvarbęs višakietis iš Vilkaviškio, įvažiuoja į mišką ir tuoj šilčiau, ramiau pasidaro. Sakydavo: „Girioj šilčiau negu laukinyko stuboj“. Juokdavosi iš daug turtingesnių laukinykų, kad jų „stuboj skrandos nenusivelka“, džiaugdavosi, kad nors prastai gyvena, bet šiltai (Ona Arminienė, *Giria, Sugrižimai. Marijampolėčių bendrijos laikraštis*, Nr. 10, 1993, birželis).

Rūskis jo tėvai rusai PIM Jiestrakis
Šančinė // **Šančiòpkė** atsikėlusi iš Kauno, iš
 Šančių, pavardės žmonės nežino VE Agurkiškė

Taigi bent jau prieš ketvirtį amžiaus, kai pradėta užrašinėti pravardes, asmenų, atvykusių į Kazlų Rūdą ir aplinkinius kaimus iš kitų vietų, turėjo būti palyginti nedaug. Žinoma, atvykėliai yra gavę kitokių pravardžių, kurios dažniausiai nenusako kilmės vietos. Mat žmonės iš pradžių jos dar nežino (plg. atvykėliams duotas pravardės: *Snāpas* // *Snāpēlis* // *Garnasnāpis* OA VŠR; *Dāktaras* OA VŠR; *Ponỹtė* OA VŠR; *Plĩkis* VE Agurkiškė). Jei naujokų pavardės vietiniams pasirodo neįprastos, jie sukuria lengvesnes. Pravardės paprastai asociacinės (*Ežiũkas* pagal pavardę *Ažũkas* OA VŠR, *Mėkšras* pagal pavardę *Jakšrāitis* OA Judrarūdė, *Barškiaĩ* pagal pavardę *Berškiaĩ* VE Agurkiškė ir pan.). Kaip minėta, gaudamas pavardę atvykėlis tarsi tampa bendruomenės nariu – jis jau turi ryšių su aplinkiniais ir dėl to įvardijamas. Tačiau gana mažas šių pravardžių skaičius liudija gyventojų sėslumą.

4.8. Pravardės dėl asociacijų

Asociacinių pravardžių motyvas – pavardės ar vardo panašumas į kokio nors daikto, augalo, gyvūno ar ypatybės pavadinimą. Šitos pravardės, kaip ir gimininės, pravardžiuojamojo paprastai neapibūdina. Pravardžiuojamajam tarsi tik primetamos tos savybės, kurios būdingos į jo pavardę panašiai realijai. Kurti tokias pravardes ypač mėgsta moksleiviai. Kazlų Rūdoje ir apylinkėse asociacinės pravardės sudaro apie 14% visų pravardžių. Asmenvardžio panašumas būna **fonetinis** ir **semantinis**.

4.8.1. Asociacijos dažniausiai fonetinės – pavardės (rečiau vardo ar profesijos) pradžia arba kartais pabaiga skambėjimu primena kokio nors gyvūno, augalo, daikto ar ypatybės pavadinimą, plg.:

Barškiaĩ jų pavardė <i>Berškiaĩ</i> VE Agurkiškė	Māckus jo vardas <i>Motiėjus</i> VE AŽB
Bėbrė jos pavardė <i>Babrauskāitė</i> PIM Jiestrakis	Mazgýnaitė jos pavardė <i>Gugýnaitė</i> PIM Jiestrakis
Čizikas jo pavardė <i>Čizas</i> LKI KzR	Mėkšras jo pavardė <i>Jakšrāitis</i> (ji žmonėms neįprasta) OA Judrarūdė
Geniũkas Vũdis f jos vardas <i>Gėnė</i> VE Agurkiškė	Mĩklikas jo pavardė <i>Miklašėvičius</i> OA VŠR
Ežiũkas jo pavardė <i>Ažũkas</i> (ji žmonėms neįprasta) OA VŠR	Niũnė m jo vardas <i>Arũnas</i> LKI KzR
Istėrikė istorikė, nors rami ir mylima mokytoja VE KzR	Pĩtkė jos pavardė <i>Petkevičiũtė</i> , tėvą vadino <i>Pĩtkumi</i> , motiną <i>Pĩtkuviene</i> , jų vaikus <i>Pĩtkũčiais</i> OA VŠR
Jamėlė m jo vardas <i>Jõnas</i> PIM Juodaraistis	Pĩtkus jo pavardė <i>Petkėvičius</i> , jo žmona <i>Pĩtkuviene</i> OA VŠR
Kazõkas jo pavardė <i>Kazakėvičius</i> PIM Jiestrakis	Pliũškus jo pavardė <i>Pliorāitis</i> OA VŠR
Kiškis jo pavardė <i>Kižỹs</i> , mažo ūgio PIM Jiestrakis	Pũpsamanis jo pavardė <i>Pũpius</i> , vardas <i>Sĩmonas</i> VE Braziũkai
Klĩpata m jo pavardė <i>Klapatāuskas</i> PIM Plutiškės	Rāpolas f jos pavardė <i>Apolĩnskienė</i> , pikta LP Bagotoji
Kũtas jo pavardė <i>Kutũlis</i> VE KzR	Sābas f jos pavardė <i>Sabāitė</i> PIM Šilavotas
Lāzas // Lāzeris f jos pavardė <i>Lazāuskienė</i> PIM Plutiškės	Sĩlibinas jo vardas <i>Sĩĩvinas</i> PIM Jiestrakis
Lėta jos vardas <i>Loretā</i> VE KzR	

Šukė jos pavardė *Šukaitienė* LKI KzR
Tėškvienė jos pavardė *Tiškuvienė*, vis skūsdavosi, kad serga; vadinta dar ir *Beširdė* OA VŠR
Tūbala *m* jo pavardė *Tūbavičius* OA VŠR
Triznius jo pavardė *Firzinas* OA VŠR
Varnaĩ taip vadino visus Aranauskus OA VŠR
Vařnamotkė *m* jo pavardė *Aranáuskas*, tėvo vardas *Motiėjus* OA VŠR

Veřšis jo pavardė *Veršinskas* PIM Plutiškės
Vĩcinas jo vardas *Výtautas* PIM Plutiškės
Vinutė jos vardas *Inà*, mařybinė forma *Inutė* LKI KzR
Viřtà *m* jo pavardė *Viřčiũlis* PIM Plutiškės
Vũdis jo vardas *Vidas* PIM Plutiškės
Zýlė *m* jo vardas *Zėnius* LKI KzR

Užnemunėje pagal fonetines asociacijas sudarytos pravardės sudaro apie keturis penktadalius (81%) visų asociacinių pravardžių⁴⁴. Kazlų Rūdoje ir apylinkėse jų rasta kiek daugiau nei Užnemunės vidurkis – apie 90%. Čia daugiau nei kituose regionuose pavardės žmonėms asocijuojasi su gyvūnų pavadinimais. Asociacijų sukelia daugiausia pavardės ar vardo pradžia, pvz., *Ežiũkas* OA VŠR, *Mėkšras* OA VŠR, *Varnaĩ* OA VŠR, *Zýlė* LKI KzR. Dauguma pravardžių nemotyvuotos, jos tik atkartoja vieną ar kelis pavardės arba vardo skiemenis ar tik tai kelis garsus. Ryškus polinkis trumpinti ilgas pavardes, paprastai atsisakant priesagos. Antai *Petkėvičius* verčiamas *Pĩtkumi* OA VŠR, *Aranáuskas* – *Varnũ* OA VŠR, *Kutũlis* – *Kutũ* VE KzR, *Šukaitienė* – *Šukė* LKI KzR ir pan. Trumpos pavardės ilginamos daug rečiau.

4.8.2. Gerokai mažiau pravardžių, atsiradusių dėl semantinių asociacijų, bet jos labai išradingos. Asmens pavardė ar vardas ir jam duota pavardė susijusi su tam pačiam semantiniam laukui priklausančiomis realijomis, plg.:

Katė Brisė jo vardas *Ráimondas* (asocijuojasi su rainiumi) LKI KzR
Pėlkės vadinami broliai Tamaliũnai (*Tamaliũnas* asocijuojasi su liũnu, o šis su pelke) VE KzR

Pėlkė jos pavardė *Tamaliũnaitė*, jaunystėje vadinta pagal brolius VE KzR
Uogėlė jos pavardė *Sėrbentienė*, graži, akys juodos lyg uogos, skruostai rausvi OA VŠR

Užnemunėje pravardės, duotos dėl semantinių asociacijų, sudaro apie penktadalį visų asociacinių pravardžių, Kazlų Rūdoje ir apylinkėse – apie 10%.

Asociacinės pravardės rodo, kad vardo ir pavardės skambėjimui bei reikšmei, kaip ir pravardžiuojamojo kalbai, skiriama nemažai dėmesio. Šitos pravardės atspindi ir pastabumą, išradingumą, kūrybiškumą, humoro jausmą, jaunimo polinkį ieškoti asociacijų.

5. Netipiški ir tipiški Kazlų Rūdos gyventojai

Kadangi pavardė duodama pagal išskirtinę, kitiems neįprastą ir labiausiai dėmesį patraukiančią ypatybę, galima apžvelgti, kas Kazlų Rūdoje ir jos apylinkėse gyvenantiems žmonėms neįprasta ir kas įprasta. Iš to galima spręsti, ir kokie reikalavimai keliami išvaizdai, būdui ir kalbai.

5.1. Jei įsivaizduotume visas išskirtines ypatybes turint vieną žmogų, tai tas „išsišokėlis“ turėtų būti maždaug toks⁴⁵. Jis būtų rudų, pasišiausių plaukų, tamsios odos, ilgios nosies, atsikišusiais dantimis, primerktomis akimis, žvairas, su barzda ir ūsais. Netipiška moteris taip pat rudaplaukė, mėgstanti įmantrias šukuose-

⁴⁴Butkus 1995, p. 104.

⁴⁵Pravardinį lietuvių portretą yra sukūręs Butkus 1995, p. 120–122.

nas, skrybėlaitis, linkusi puoštis. Netipiškas gyventojas storas kaip pūgžlys ar pūslė, mažo ūgio, primenantis Karlsoną. Jis galėtų būti ir labai aukštas bei plonas kaip kartis, bet tik ne vidutinis. Jam būdinga išskirtinė laikysena, panašumas į populiarius televizijos laidų ir filmų personažus. Šiurkštokas, piktokas, susiraukęs, bet smarkus, greitai vaikštantis, landus, linkęs į nesąžiningą veiklą, netvarkingas. Mėgsta daug šnekėti, gudriai išvedžioti, pasipuikuoti prieš kitus. Į kalbą jis įterpia pertarų *kap nebūt, mās, nelaimė*, dažnai kartoja kai kuriuos posakius, dainuoja pamėgtas dainas. Patraukia kitų dėmesį dar ir tuo, kad garsiai rėkauja. Be to, jis linkęs kitus nepagarbiai apšaukti, sumenkinti, kreiptis kreipiniais *pupa, ponia*. Jo pavardė ir vardas kelia visokių asociacijų: tiek skambėjimu, tiek reikšme primena kiškį, bebrą, ežį, mekšrą, veršį, slibiną, varną, vištą, zylę, lazerį, šukę ir kitokius gyvūnus bei daiktus. Pavardė per ilgą, dėl to ją reikia trumpinti numetant priesagą. Gyvena ant kalno arba prie kalno, prie raisto, upės ar balos, atsikėles iš kito kaimo ar krašto. Linkęs prie amatų, buvęs kalvis, veterinaras, siuvėjas, kepėjas, be to, ejęs visokias pareigas: tarnavęs policijoje, turėjęs banką, dirbęs saugumo technikos inžinieriumi, suvirintoju, zootechniku, eiguliu. Mėgstantis išgerti, dėl to kunigo baramas, pakliūvas į juokingas situacijas.

5.2. Tipiškas Kazlų Rūdos ir jos apylinkių gyventojas, atvirkščiai, turėtų gyventi ne ant kalno ir ne pakalnėje. Jis pats ir jo tėvai – seni vietiniai gyventojai. Jis nestoras, vidutinio ūgio, netamsios odos, neilgos nosies, nestorų lūpų, nežvairas, nerudų plaukų, visada susišukavęs, be barzdos ir ūsų, nemėgstantis neiprastai rengtis, švarus. Neišsiskiria nei per dideliu smarkumu, nei lėtumu. Kadangi nemažai pravardžių yra gavę amatininkai ir pareigūnai, tai tipiškas asmuo turėtų būti žemdirbys. Kad neišsiskirtų iš kitų, jis garsiai nešūkauja, į kitus nesikreipia neiprastais kreipiniais, neužgaulioja. Apskritai jo kalba nuosaiki, jis nevartoja jokių keistų posakių ir pertarų, kitiems neįkyri nuolat pasakodamas tą patį ir dainuodamas pamėgtas dainas. Taigi tipiškas gyventojas turėtų būti sėslus, ramus, darbštus, sąžiningas ir tvarkingas žmogus.

6. Išvados

1. Pagrindinė Kazlų Rūdos ir jos apylinkių gyventojų pravardžių atsiradimo priežastis objektyvi onomastinė. Dvinarė įvardijimo sistema *vardas + pavardė* čia nepakankama asmenims identifikuoti dėl to, kad yra bendrapavardžių.

2. Dalis pravardžių turi seną istoriją: jų motyvas siekia XX a. pradžią ir siejasi su knygnešių realijomis, revoliuciniu perversmu Rusijoje, Lietuvos savanoriais. Daug pravardžių atsirado veikiausiai tarp Pirmojo ir Antrojo pasaulinio karo. Tai rodo to laikotarpio gyvenimą atspindintys motyvai (ūkininkų ir samdinių gyvenimas) ir nuorodos, kad taip buvo vadinamas senelis ar net prosenelis. Naujai duodamos pravardės atspindi šių dienų realijas.

3. Kai kurios pravardės paveldimos – jomis vadinami ne tik vaikai, bet ir vaikaičiai. Jos ir šiandien galėtų atlikti pavardžių funkciją, nes 1) įvardija asmenį; 2) turi visi šeimos nariai; 3) paveldi jau kelinta karta. Tokios pravardės nuo pavardžių tesiskiria tik neoficialumu.

4. Gimininės pravardės sudaro apie 12% visų pravardžių. Patroniminės pravardės dažniausiai padaromos iš tėvo, motinos ar senelio pravardės, rečiau iš vardo.

Patroniminės vyrų pravardės dažniausiai sudaromos su priesaga *-(i)ukas*. Jei priesaga darant pravardę nepridedama, asmenvardis šiek tiek modifikuojamas. Santuokinės moterų pravardės padarytos iš vyrų pravardžių su priesaga *-ienė*. Santuokinės vyrų pravardės labai retos.

5. Pravardės dėl išvaizdos sudaro apie 30% visų užrašytų pravardžių. Jos pabrėžia daugiausia galvos ir veido ypatumus (plaukų ir odos spalvą, nosį, barzdą, ūsus, dantis, akis), kiek rečiau – ūgį ir kompleksiją. Pravardžių daugiau gavę tamsiaodžiai, rudaplaukiai, smailianosiai, stori ir maži žmonės. Pravardės, duotos dėl barzdos ir ūsų, rodo, kad nešioti barzdas ir želdintis ūsus apylinkėse nėra įprasta.

6. Pravardžių dėl žmogaus būdo palyginti nedaug – apie 6% visų pravardžių. Pravardėmis pabrėžiamas smarkumas, apskrumas, rečiau lėtumas, pasipūtimas. Tad gyventojams turėtų būti būdingas nuosaikumas, ramumas.

7. Pravardėmis dėl veiklos įvardijami amatininkai ir eję arba einantys kokias pareigas asmenys. Tokia savo veikla jie išsiskiria žemdirbių krašte. Pravardės atspindi ir žmonių pomėgius, polinkius, sugebėjimus. Kartais jas būna lėmusi situacija, į kurią žmogus buvo patekęs dėl savo veiklos. Pravardės dėl veiklos sudaro apie 20% visų pravardžių.

8. Pravardėmis nusakomas kalbėjimo būdas, balso kokybė ir kalbos turinys. Jų yra gavę garsiai kalbantys, švepluojantys asmenys. Pravardės dažniausiai tropinės. Kadangi daug pravardžių duota dėl kalbos turinio (vartojamo pertaro, mėgstamo žodžio ar posakio), tai kalbos turiniui Kazlų Rūdos ir apylinkių žmonės reiklūs, linkę vieni kitų kalbą kontroliuoti. Pravardės dėl kalbėsenos ir kalbos turinio sudaro apie 12% visų pravardžių.

9. Pravardės dėl gyvenamosios vietos (5% visų pravardžių) duotos gyvenantiems ar gyvenusiems ant kalno, prie kalno, raisto, balos, upės. Pravardės motyvu tapę ir buvusių sodybų šeimininkų pavardės.

10. Nedaug pravardžių liudija kilmę ir tautybę, tačiau atsikėlėliams iš kitur duodama nemažai pravardžių.

11. Asociacinės pravardės sudaro 14% visų pravardžių. Jų motyvas – vardo ar pavardės panašumas į kokio nors daikto, augalo, gyvūno ar ypatybės pavadinimą. Asociacijos dažniausiai fonetinės, rečiau semantinės. Dauguma pravardžių nemotyvuotos, jos tik atkartoja vieną ar kelis pavardės arba vardo skiemenis (kartais tik kelis garsus, dažniausiai pirmuosius). Ryškus polinkis trumpinti ilgas pavardes atsisakant priesagos.

Literatūra

- Antikos žodynas*, Vilnius: Alma littera, 1998.
 Arminienė, Ona, Knygnešiai, *Sugrįžimai. Marijampoliečių bendrijos laikraštis*, Nr. 10, 1993, birželis.
 Arminienė, Ona, Giria, *Sugrįžimai. Marijampoliečių bendrijos laikraštis*, Nr. 10, 1993, birželis.
 Bach, Adolf, *Deutsche Namenkunde 1*, Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag, 1981.
 Butkus, Alvydas, *Lietuvių pravardės*, Kaunas: AESTI, 1995.
Das grosse Buch der Familiennamen, hrsg. von Horst Naumann, Niedernhausen/Ts.: Falken, 1994.
 Donelaitis, Kristijonas, *Raštai*, Vilnius: Vaga, 1977.
 Fleischer, Wolfgang, *Die deutschen Personennamen. Geschichte, Bildung und Bedeutung*, Berlin: Akademie-Verlag, 1964.

- Hermann, Arthur, *Lietuvių ir vokiečių kaimynystė*, Vilnius: Baltos lankos, 2000.
- Kabelka, Jonas, *Kristijono Donelaičio raštų leksika*, Vilnius: Mintis, 1964.
- Lietuvių pavardžių žodynas 1–2*, sudarė Aleksandras Vanagas, Vitalija Maciejauskienė, Marija Razmukaitė, Vilnius: Mokslas, 1985–1989.
- Maciejauskienė, Vitalija, *Lietuvių pavardžių susidarymas*, Vilnius: Mokslas, 1991.
- Miškinis, Algimantas, *Marijampolės miestas iki 1940. Istorija ir architektūra*, Vilnius: Mintis, 1995.
- Milius, Vacys, *Kaimo amatai, Lietuvių etnografijos bruožai*, Vilnius, 1964.
- Rhesa, Ludwig Jedimin, *Das Jahr in vier Gesängen, ein ländliches Epos aus dem Litthauischen des Christian Donaleitis, genannt Donalītius*, Königsberg: Königliche Hartungsche Hofbuchdruckerei, 1818.
- Pfeifer, Herbert, *Das große Schimpfwörterbuch*, München: Wilhelm Heyne Verlag, 1996.
- Ragauskaitė, Alma, XVI a. II pusės Kauno miestiečių lietuviškos kilmės asmenvardžiai, *Acta linguistica Lithuanica* XLI, 1999, p. 145–158.
- Ragauskaitė, Alma, XVII a. pirmosios pusės Kauno miestiečių asmenvardžių kilmė, *Acta linguistica Lithuanica* XLIII, 2000, p. 93–110.
- Ruigys, Pilypas, *Lietuvių kalbos kilmės, būdo ir savybių tyrinėjimas*, parengė Vytautas Jurgutis ir Valerija Vilnonytė, vertė Vytautas Jurgutis ir Kazys Eigminas, Vilnius: Vaga, 1986.
- Vanagas, Aleksandras, *Mūsų vardai ir pavardės*, Vilnius: Mokslas, 1982.
- Vanagas, Aleksandras, *Pravardės, Lietuvių kalbos enciklopedija*, parengė Kazys Morkūnas, redagavo Vytautas Ambrazas, Vilnius: Moklo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1999, p. 494–495.
- Zinkevičius, Zigmas, *Lietuvių antroponimika*, Vilnius: Mokslas, 1977.

Straipsnio rankraštis gautas 2006 04 04, serijos „Lietuvos valsčiai“ Moklo darbų komisijos įvertintas 2008 08 12, skelbti parengtas 2009 02 19.

Straipsnis numatomas spausdinti „Lietuvos valsčių“ serijos monografijoje „Kazlų Rūda“ (vyr. redaktorė ir sudarytoja Anelė Vosyliūtė).

Straipsnio kalbos redaktorius Aldonas Pupkis, korektorė Rasa Kašėtienė, anglų k. redaktorius, vertėjas Aloyzas Pranas Knabikas.

Straipsnio priedai, skelbiami atskirai – specializuotuose skyriuose:

1. Straipsnio santrauka ir jos vertimas į anglų kalbą.
2. Žinios apie autorių.

© Skelbiant ar bet koku būdu panaudojant bet kurį svetainės www.llt.lt tekstą ar jo dalį kartu su juo privaloma skelbti interneto svetainės „Lietuvos lokaliniai tyrimai. www.llt.lt“ visą nesutrumpintą pavadinimą, straipsnio autorių, straipsnio pavadinimą, „Lietuvos valsčių“ serijos ir monografijos, kuriai straipsnis parašytas, pavadinimus bei straipsnio paskelbimo svetainėje www.llt.lt datą.